

Politične stvari.

Palacky in Makušev o Avstriji.

Velečenjeni Dunajski časnik „Reform“ je razglasil v 22. listu misli nekega Rusa o severnih Slovanih Avstrijskih in njihovem političnem položaji. Slavni zgodovinar dr. Palacky odgovarja na te objave v istem listu. Nam se ta odgovor tako tehten zdi, da mislimo svojim bralcem vstreči, ako ga jim v prevodu podamo. Glasi se tako-le:

„V 22. listu „Reforme“ ste pod naslovom: „Ruski glas o sedanjem položaji severno-zahodnih Slovanov in njihovih razmerah“ natisnili odlomke nekega članka brez podpisa, kateri se sicer splošno tiče Čehov in Poljakov gledé njihovega zadržanja proti Avstriji in Rusiji, vendar pa se dotika tudi še posebno moje osebe, a to ne posebno prijazno. Reči moram, da bi mi jako težko bilo, o tem molčati in posebno Vaše bralce, ktere zeló čislam, pustiti pod vtiskom napačnih poročil in napačnih misli.

Neimenovani, pa dobro znani pisatelj (profesor Makušev v Varšavi, bivši c. ruski konsul v Dubrovniku) se zeló huduje nad kratkovidno politiko severno-zahodnih Slovanov, „ktero — kakor pravi — večkrat brezumni ali samoljubni vodji slabo vodijo“. Po njegovih, čeravno ne očitno izrečenih mislih naj bi ti Slovani zdaj najprej delali na to, da bi bili ne le složni, ampak tudi ravno tako zedinjeni, vzajemni, kakor so Nemci že ali pa še kedaj bodo; naj bi ne bili samo enega srca, ampak tudi enega jezika in ene vere, naj bi se porusili. Ker sem se pa jaz takim zahtevam od nekdanj ustavljal in se še ustavljam in ker sem bil vse svoje dni za Avstrijo vsem njenim narodom enako pravično vnet z vso gorkoto domoljubnega prepričanja, tedaj mi po takem Ruski pisatelj odreka tudi vse znanstvo Avstrijske zgodovine nekdanje in sedanje in me vrstuje tudi med svoje „zabite“ in „samoljubne“ nasprotnike. Njegovo modrovanje pa dospè vrhunec v sledečih stavkih: „Avstrija močna in edina mora se odpovedati svobodi; svobodna Avstrija pa mora razpasti v dele, iz katerih je sestavljena; duh časa žene k svobodi, toraj k razpadu Avstrije“.

Naj Vam po takem, velečastiti gospod! te misli Ruskega pisatelja tudi jaz s svojega stališča na kratko razjasnim. V preteklih 25 letih sem vsa dotična vprašanja večkrat in obširno pretresoval, toraj v tem kratkem sestavku nikomur, izvzemši morda gospoda Makuševga, ne bom imel nič novega povedati; al resnice so, ktere se strastno zapeljanim ljudem ne morejo prevečkrat ponavljati. — Jaz sem s pisateljem le v eni točki enake misli, namreč v tem, ko pravi, da „duh časa žene k svobodi“. To sem tudi jaz že mnogokrat javno izrekel in zadnjič leta 1865. v svojih spisih pod naslovom o „Avstrijski državni ideji“ obširneje dokazal. Al sklepi, ktere delam jaz in ktere dela on iz tega stavka, so si popolnoma nasprotni.

Gospod Makušev pravi, da Avstrija, ako hoče biti močna (trdna) in edina, mora se odpovedati svobodi; toraj bi se morala z duhom časa spustiti v boj na življenje in smrt. Pa kako dolgo? Kako neki bo edina in močna, če vpelje vnovič absolutizem (samovladstvo), kateri bi moral biti še mnogo hujši, kakor je bil oni pred 1848. letom — in je za nas še zmiraj.

Pred 25 leti so le Slovani, nadjajoči se vendar-le pravice, Avstrijo oteli razpada; vprašanje je: bodo-li po britkih skušnjah to še kedaj storiti hoteli? Po besedah pisateljevih je ta razpad blizo in se tudi ne dá odvrniti, in žalibog, kakor so razmere dandanes, da mu ne morem popolnoma oporekati; jaz sem ravno to že tudi v svoji tako imenovani „politični oporoki“ 1872. leta javno pri-

znal. Al če se to zgodi, to ne bode nasledek svobode, temveč ravno nasprotno bode.

Kaj je svoboda? Da se ta beseda prav razume, na tem je tukaj vse ležeče. Gosp. Makuševemu pa manjka ta razum ravno tako, kakor manjka kolovodjem one politične stranke, kateri dandanes v Avstriji veliko besedo imajo. Kdor misli, da dva človeka ali več ljudi ne more skupno ali drug tik družega tako živeti, da bi ta ne bil kladvo, oni pa naklo, temu manjka pravega uma in ljubezni do svobode; on hoče le vladati in druge zatirati, ne pa sam biti svoboden. Znano je, da je že Sièyes svojim vrstnikom rekel: „Vi neumneži! svobodni hočete biti, pa ne umete biti pravični!“ Svoboda brez npravne podlage, brez prava in pravičnosti je le nagon divje zveri, je samovoljstvo in tiranstvo despota; ona je prostost tolovaja in tatú, ki jemlje, kjer kaj dobí itd. Med človeštvom svoboda ne more imeti obstanka brez pravice; pravica pa je pripoznanje in spoštovanje pravic družega. Skoro me je sram, te navadne izreke tukaj ponavljati, dasiravno se menda nikjer niso tako pozabili, kakor zdaj v Avstriji. Tako, na pr. se drzne zeló znan časopis, ki si vsak na čelo svoje zapisuje: „enako pravico vsem“, dan na dan pridigovati narodno zatiranje (tlačenje) vseh nenemških narodov itd. Od 1848. leta, ko je zadonel tudi v Avstriji klic po svobodi, sem si neprenehoma prizadeval vsestransko pojasniti, kako naj se ta zdravilni princip pri tako različnih razmerah narodov v Avstriji vpelje, in isto sem storil poslednjič v svojem spisu „o Avstrijski državni ideji“ 1865. leta. Ni mi skoro treba ponavljati, da svobodo in tedaj tudi obstanek Avstrije morem videti le v federativni zvezi vseh njenih narodov. Obdržati za dalje časa se more Avstrija le na federalistični, to je, deželam pravični podlagi, brez nje se ne bode obdržala. O „razrušenji“ ali razpadu Avstrije v drobce (!) po federalizmu, čenčajo le taki ljudje, ki prav za prav za Avstrijo več ne marajo, ker jim je srce le na Nemčijo in Mažjarijo navezано. Na! ali mar federativna kraljestva z zadovoljnim ljudstvom niso močnejša, kakor po posilni zmesi centralizirane države z nezadovoljnimi elementi, ki vedno narazen silijo! V pretresanje takih vprašanj se mi tukaj še spuščati treba ni; „Reform“ jih pretresa že leta in leta tako jasno in tehtno, da njeni bralci ne potrebujejo več poduka o njem. Memo gredé le to Vam, gospod vrednik! odkritosrčno rečem, da dokler boste Vi na Dunaji in v Avstriji delovali in imeli enako mislečih bralcev, hranujem še vedno iskrico nade v srcu svojem, da more v Avstriji vendar-le še kedaj bolje biti. Kajti to vem, da najnovejša, ravno tako nenaravna kakor razdružljiva trójica Slovanojedcev (Andrassy, Bismark, Rauscher) tudi ne bode dolgo odločevala osode Avstrijske države. Jaz sem sicer žalibog razvpit za strašanskega sovražnika Nemcev, vendar-le podajam Nemcu, kakoršen ste Vi in drugi Vaše vrste, z vso prisrčnostjo svojo roko in bi se tudi z možmi, kakor je bil Gervin, popolnoma porazumel, le z junaci in kričalci „Neue freie Presse“ nikdar nikoli ne!

Dovolite mi le še, odgovoriti tirjatvam, ktere gosp. Makušev tako kategorični politiki severno-zahodnih Slovanov zlasti Čehov stavi. Ta gospod spada k oni, k sreči tako majhni stranki v Rusiji, o kateri sem jaz v svoji tako imenovani „politični oporoki“ 1872. leta rekel, da med njo in nemškimi ter magjarskimi fanatiki (sanjači) nisem mogel zapaziti nikakoršnega razločka; kajti vsi ti si enako prizadevajo potopiti in vničiti našo narodnost. Če bi pa mi kedaj morali nehati biti Čehi, bi pač čisto eno bilo, ali postanemo Nemci, Lahi, Magjari ali Rusi. K sreči je pa do tje še jako daljna, človeški previdnosti nepreračunljiva pot, ktera bi ne-

mara še na ravno nasprotno stran se zasukniti utegnila; na vsak način je daljna prihodnost odtegnjena našim, če še tako drznim kombinacijam. Čehi si bodo hranili svojo narodnost, dokler jo bodo sami hoteli. Dozdaj se svoje zgodovine vkljub groznim vspehom Lamormainovim nimajo sramovati, in da bo tudi vprihodnje tako, za to bodo že oni sami vedeli skrbeti. Če si gosp. Makušev s svojimi privrženci res domišlja, da Čehi bodo hoteli ali bodo morali vso svojo duševno dedšino, znanstvo, vero in šego, zgodovino, jezik, pisavo in literaturo zamenjati kakor suknjo, ki se danes obleče, jutri pa sleče, kakor se komu ljubi, no! potem pa smemo misliti, da o svoji lastni narodni zavednosti jako žalostne pojme imamo, vsaj ni mogoče, da bi zahtevali ali mislili od drugih, kar bi sami storiti ne mogli. Če pa oni mislijo, da se le tako imenovani omikani ljudje morajo podvreči takim metamorfozam, ljudstvo pa se sme prepustiti svojemu spačenemu jeziku, je to le še tem hujše. Kako, za Boga! da bi se omikani ne brigali za omiko svojega ljudstva, da bi pripustili, da bi se pogreznilo nazaj v divjost (barbarstvo), omiko pa, enako tuji eksotični rastlini, le za lastno svoje veselje gojili? To se pač izvrstno vjema z nedavno na Dunaji z velikim hrupom oznanovano jako neumno teorijo, da znanstvo je le cilj in konec za-se, toraj se sme le samo po sebi, a ne zarad omike ljudi in narodov gojiti! No, mi o tem drugače mislimo, in za tak evangelij se bo pri našem narodu pač malo apostolov našlo.

Gosp. Makušev bo moral se zadovoljiti s tem, da pri nas Čeho-Slovanih ne išče bodočih Rusov, ampak le odkritosrčnih prijateljev njihovih, — s tem pogojem, se vé da, ako se prijaznost s prijaznostjo povrača. Previdnost Božja ni vsakemu narodu odločila, da bi postal po širjavi velik; al po svoji notranji veljavi velik biti ali velik postati, to je v volji in moči vsacega naroda, ki svojega človečanskega namena popolnoma v nemar ne pusti“.

Naši dopisi.

Iz Dunaja 9. junija. ≡ Tukajšnji centralistični časniki so, kar smo dobili postavo za direktne volitve v državni zbor, zgubili prav veliko svojega političnega vpliva. Skušali so večkrat, iz Dunaja za volitve komando dajati deželam, kjer sami Nemci bivajo ali pa namešani z drugimi narodi, da bi v novi državni zbor vrinili zopet svoje stare skušene brambovce parlamentarnega centralizma. Ker pa so jim spodletele te nakane, prepustili so v vsaki deželi vodstvo najbolj živahnim centralističnim kolovodjem. Situacija je sicer zarad tega zeló enaka ostala, vendar v posamesnih vprašanjih, ktera se bodo obravnavala v prihodnjem državnem zboru, je vendar-le mogoče, da se kaka reč na bolje zasukne ali kaka pametna misel obvelja, če v obče zbor dobí kak drug obraz. Da je to res tako, vidi se iz slabo zakrite bojazni centralističnih časnikov o taci zadevah, o kterih se bojé, da bi spotikljive bile „na višem mestu“; vsaj se za gotovo vé, da velika nevolja vlada v viših krogih zarad današnjih velikih denarnih kupčijskih nesreč, ki so preočiten nasledek tistih bankinih in drugih koncesij, ktere so centralistična ministerstva zadnjih let tako obilo sipala ljudém v naročje; s temi je nastalo neizmerno hlepenje po „bogastvu čez noč“, kakor je Schmerling rekel, črv korupcije je objedati začel različne stanove, in niso še danes milijoni vsi sešteti, ki so v zgubo šli in v siromaštvo pahnili nepoštene, pa tudi poštene ljudi. V čedalje širje kroge sega prepričanje potrebe, da se premeni ministerstvo, kajti tudi centralisti sami deloma priznavajo tako potrebo, mislé, da bi jim na škodo ne bila. Fi-

nančni „krah“ je poparil tudi najhuje zagrizence „ustavoverske“; kajti zdaj vidijo sami, da se ne dá svetu več zakrivati, koliko resnice imajo besede o hvalisanem „narodno-gospodarskem napredku“ (volkswirtschaftlichen Fortschritt) v sebi.

Federalistična politična stranka, ki se je po takem zeló opomogla v novem položaji, na ktere so jo nasprotniki potisnili, naj zato zdaj krepko na noge stopi, da si na svojo korist zadobí čedalje več vpliva na državne zadeve.

Dovolite mi, da nekoliko pojasnim njen položaj.

Zraven belih svitlih pičic vidim tudi nekoliko temnih črnih. Dobro, lahko razumljiva in vsacemu le nekoliko izobraženemu človeku dostopna je resnica, da mi vsi, ki smo proti centralistični sistemi (bodi-si iz naravnih, narodnih, zgodovinskih ali drugih pravnih ozirov) le eno pot pred seboj imamo, ki nas pripeljata more do cilja, vsem zaželenega.

Med poprej in zdaj je glavni razloček ta, da dozday so deželni zastopi bili postavna jéz zoper samovoljo centra (državnega zbora) in odškodovanje deželnih interesov, in da po tem so zastopniki deželnih zborov skupno moralično dolžnost imeli, braniti pravice pred vsem v svojem deželnem zboru, potem pa še le v državnem zboru, v ktere so bili poslani.

Iz tega položaja deželnih zastopnikov do državnega zastopa na Dunaji je jasno, da v obče in še posebno tam, kjer je v kaki deželi bila avtonomiščična, državopravna, ali z drugo besedo rečeno, proticentralistična stranka, je ona najpred svoje pravice branila doma, to je, v lastnem deželnem zboru, potem pa še v državnem zboru.

Ta prejšnji položaj deželnih poslancev v državnem zboru, memo tega, kakor bo prihodnji državni zbor, zdelo se nam je potrebno, na jasno postaviti. Vsak lahko vidi, da dozday bilo je drugače, kakor bode v prihodnje.

Zdaj je naš položaj ves drug.

Prvič: Direktno ali kar naravnost v državni zbor voljeni poslanci niso v nobeni dotiki več s poslanci domačega deželnega zbora.

Drugič: Oni nimajo nobene moralične podpore v deželnem zboru za to, kar so storili v državnem zboru; prenehala je zdaj vsa zveza med poslanci državnimi in med deželnim zborom, ki ni več porok za obnašanje njihovo v državnem zboru.

Tretjič: Novo voljeni državni poslanci, ako niso abote (idijoti), so prisiljeni, strogo ločiti se drug od drugega, to je, taki, ki niso centralisti, družiti se, centraliste pa pustiti, da so sami za-se. Zdaj ne more več biti nobene srednje stranke (Mittelpartei) in nobene „vodéne politike“, kajti zdaj bode nastopil parlamentarni boj za sistemo, ki je nasprotna sedanji centralistični. Iz tega pa naravno in logično sledi:

Četrtrič: da vsi, ki so proti centralistični sistemi, v vseh poglavitnih vprašanjih složno postopajo ter se zavedajo, da bi za vse in za vsacega še to na škodo bilo, ako bi se kdo kakemu glasovanju odtegnil. Zato v prihodnjem državnem zboru ne smejo biti nobene posebne národne stranke, nobene deželne stranke, ampak tako — kakor postopajo tudi centralisti — v eno politično stranko morajo se združiti vsi naši: to je, v veliko Avstrijsko-proticentralistično ali federalistično stranko. Pri tem pa se samo po sebi razume, da politični programi s posebnimi razločki posamesnih dežel in narodov ostanejo nedotakljivi (intakt) tistim, kterih se tičejo.

To je treba pred očmi imeti vprihodnje, da federalistična stranka zmirom solidarno in vzajemno